

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל צה יבלחט"א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

מסורת השב"ח
עם הסברים

(א) פסוקים ג' וט"ז;
(ב) ע"י צילוי (ג) ביצה
הג' (ד) וי"ט פסוקים
בצדק (ה) הלכה ה'.

הנהגות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וכן וכו'
מגדרי רב הקדול הוא
אלא שגמרה:

לעזי רש"י

מ"ד. פסוק "היחזק"
פ"ד. פסוק "פעלעל"
פ"ד. פסוק "ארה"א"
פסוק ט"ט אלוה (המ"ט)
שנת פ"ח מ"ה, קרקע
שעשע ממנה המצות.

ליקוטי רש"י

שמין א"ה באר"ס. א"ס
יבוא הצעלים ועלו אלו
שגמ קרקעות ופירות
כמנהג אר"ס המוקד
(לעיל לט'). ולדוחן.
פ"ד. (ברכות ל"ג).
לכוסמין. א"ס פסולת
לע"ז. (פסחים ל"ה).
בבב"ש. א"ס פסולת
ק"ה האמצע שזרע
מלאו קרקעו ופסוק
(סוכה ב'). וז"ל. וינע
(שבת קל"ג). רגישתא.
א"ס פ"ח מ"ה, קרקע
ממנו (א) מ"ה מ"ה
בבב"ש. א"ס פ"ח מ"ה
(א) מ"ה מ"ה.

הנהגות וציונים

(א) [תחת "א"ה" נחקה,
יב"ב] (ב) [ב"ב];
(ג) ראשונים וכו' קמ"א;
ו"ה נחמה; (ד) "הולא"
ל"ה בראשונים וכו';
ובבב"ש דפ"ד, ור"ס;
א"ס מ"ה; (ז) ג"ה מ"ה;
א"ס מ"ה, כמו ס"ה;
וכ"ה בירושלמי; (ח) [צ"ל
ד"ה יב"ב] (ט) [ב"ב];
(א) ס"ה מ"ה א"ס יב"ב
או אינו מוציא;
[מ"ה מ"ה ש"ן לחבירו
כל (ב"ב);
[תחת "ד"ה" א"ה
א"ה (וכ"ה ב"ש);
ש"ר]; (ט) מ"ה מ"ה;
ש"ה]; (כ) כ"ה ב"ש
הברטנורא, וכתב על
הליק במשניות וכו';
תקנו יב"ב; (כ) יב"ש;
כ"ה לשון ש"י בש"מ;
[צ"ל וי"ב (ר"ש)
הגור"א ח"ב, וכ"ה במ"ה
מ"ה]; וב"ה מ"ה;
וי"ב על ש"י כמו ש"ע
חבירו; (פ) ש"י השב"ח;
(פ) בב"ה וכן אמר רבא.
(ו"ה) "גור"א (ב"ב) הנוסח
"רב"ה" כ"ה במ"ה
ראשונים וכו' הד"ה;
בבב"ש; (ז) צ"ל וכן הוא
ב"ב (ב"ה); (ח) א"ה י"ן
כ"ה; וב"ה מ"ה;
(ט) ש"י להוסיף פ"ה
(ב"ה); ו"ה כ"ה;
ובש"א"ר המביאים את
הירושלמי; (ט) ד"ה
קמ"א, וצ"ל קמ"א
(כ"ה ב"ב); (ז) א"ה י"ן
(ב"ב); (ח) א"ה כ"ה;
(ט) א"ה י"ן (ו"ה)
לשון המשנה);

המפקד פרק שלישי בבא מציעא

מ.

עין בשפמא
נר מצווה

סו א ב מ"י פ"ט מ"ה
מלת ה"י ז' ע"ז
שגמ ונגדו מ"ה סג
ש"ן 15 ו"ה מ"ה כ"י
ד"ה ש"פ 1 ו"ה;
סו ז ד ה 1 ז מ"י
פ"ה מ"ה ש"ה
ש"ה מ"ה ה"י סג ע"ז פ"ח
טו"ש ע"ה מ"ה כ"י ל"כ ש"פ
ה';
פ"ה מ"י טו"ש;
ט"ס ש"פ י"ז;
ע"ב מ"י טו"ש ט"ס
ש"פ י"ז;
ט"ה מ"י פ"ה מ"ה
מ"ה ה"י ט"ס סג
לא"ן ק"ט טו"ש מ"ה כ"י
כ"כ ש"פ 1 ו"ה (כ"י):

רבינו חננאל

מתני' המפקד פירות
אצל חבירו הרי זה
יבוא לו לחזקתו
לחזקתו ולחזקתו
הצאי קבין לכור.
ואיקימא באור קלף.
תנא וכן לכל כור וכו' וכן
לכל שנה ושה. וקיימא
לן כחמא קמא דמתני'.
והוא שיערב בין
פירותיו ומספק מהן
ואינו יודע כמה הצאי
לכור החסידין אבל יודע
לן קרן וזית אמר לו הרי
שלך לפניך: פ"ה ר'
יהודה אמר אם היתה
מדה מרובה לא יוציא
לדור החסידין וקיימא
מדה מסוימת
שמוערתו. ועני עולה
ב"ה שמדד לו בימי
הגרות שהפירות יבשין
מאד שהחוס מייבשן
והחסידין לו בימות הגרות
זה שמרציה לו חסידות,
אבל אם מחזירין לו
בימות הגשמים אין
מציא לו חסידות מפני
שאור הגשמים מלחחן
ומתפחת
מתחתיה. הוה עובדא
שמיילא כדא בימות
הגרות חס"ה וכו';
פ"ה הגשמים נפוחים
כדא ויהי פ' הדא
חס"ה מתנפחא כדא,
איבעת אימא משום
איצט: מתני' יוציא לו
שנת לין ר' יהודה
אמר חומש. ולא פליגי
במקומו של ח"ק הוי
מכסין פי הדנא בשעה
ולא היה (א) מוציין לפיכך
מציא לו חסידות בתנאי
הדעף שיעשין ממנו כל
חסר כגון הדנא וכיוצא
בה, יש עפר מציין לו
עפר שיעור מוציין.
מתני' רב יהודה
רמו (א) ומתני' כוין
בדנא וכו'. פ"ה במקומו
של רב יהודה היו תנאי
(א) שפחין של י"ן בחב"ת,
והיו קנין החב"ת בי"ן
שבתכ"ו ר' זוזי, ובאש
היה היין מתיישן ושוקעין
שפרו בחתומות היה
מצוה רב יהודה לקניט
למכור ר' שפחין לוח לין
שפח"ס ר' זוזי וכן דמי
כל החב"ת, נשאר ר'
חשק שלחמא על ר"ה

וכן אמר רבה גרסינן¹². רש"י גרס וכן אמר רב פליג אמר צ"פ מי
שמת (ב"ב דף קמ"ג קמ"ג: וס' ד"ה (א) נכסיס ששזכו מחמת עלמין
של אחין השזכו לעלמין וקאמר דאפי" שזכו מחמת טרחה של
משצמין כי הכא דשחל פרדיסא השצמיו לאמנע וזהו מימה שחולק
רצא על רב דהתם רצא קאמר ולא
מיימי התם מילתיה דרב ונראה
דגרסינן רבה וכו' נכספ ר"ת ולא
מדצרי רב הקדול הוא (ב) שהגמ' מציא
שמעשה יוצא צוה צא לפני רבה
ופסקו השצמיו לאמנע כמו רב הקדול
והצילו הגמרא משום קושית אבי
דא"ל אבי לרצה מי דמי כו' ולא
חשש רבה מקושיותיו¹³ וכן דהשצמיו
לאמנע: **אגלגל** ב"ה. פסק
של רב הקדול ומטעם לקמיה דרבי
אמי: **וכי** מה אכפת זהו לעבדרי.
וטעמיהו דרננן מפרש צירושלמי¹⁴ כי
עבדרי רשיעי ניהו כל חמין עיבור¹⁵
לא מסתיהו דלכלי אלא קריין
לחציהו דלכלי עמון והא דלמרין
בגמרא אמרו לו הרצה אובדות מהס
הרצה מתפירות מהס י"ל דלדצרי
דצרי יומא קאמר¹⁶ אפילו לית לך
טעמא דמפרש צירושלמי מ"ה הרצה
אובדות מהס:

אלא עבור ב"ב. וא"ת אס כן
צפחות מכור נמי יוציא כמו
למור וי"ל דלן להס ריח להטמן
בצוקה¹⁷ ומ"ה לפי חשון הראוי
להחמק יוציא דלי אשפר של
יתאסרו: **ולאורז** שאינו קלוף
ג' סאין עבור. וא"ת ואמאי לא
חשין במתנתין אורז שאינו קלוף
עס זרע פשתן כיון דלית להו מד
שיעורא וי"ל דפשוט לו דשארזו
מתמסק כל כך וצרישא גבי אורז
קלוף לא חשין זרע פשתן קלוף
דשמא לית חלוק:
מדה מרובה י"ן בורין. וא"ת אפי'
ז' בורין או ג' ומתפסין לפי
חשון הסקרנות העולה להס וי"ל
דצ' בורין עולה להס הנפוח חסרון
של כור אחד ולא יוציא להס¹⁸ חסרנות
היינו כל החסרון דחסרון של כור
אחד לא יוציא ולהכי נקט י' כורים
לפסקי פחות:

יוחנן עשרה בורין תניא נמי הכי כמה מדה מרובה עשרה בורין תני תנא
קמיה דרב נחמן בד"א שמדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך גורנו
אבל מדד לו מתוך גורנו והחזיר לו מתוך ביתו אינו יוציא¹⁹ לו חסרנות
מפני שמוותירות א"ל וכי בשופמני עסקינן דיהבי בכיילא רבא ושקלי
בכיילא זוטא דלמא בימות הגורן קאמרת²⁰ בד"א שמדד לו בימות הגורן
והחזיר לו בימות הגורן אבל מדד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות
הגשמים אינו יוציא²¹ לו חסרון מפני שמוותירות א"ל רב פפא לאביי א"ב
לפקע כדא הוה עובדא ופקע כדא אב"ע"א משום איצטא: **מתני'** יוציא לו
שנת לין ר"י אומר חומש יוציא לו שלשה לוגין שמן למאה לוג
ומחצה שמרים לוג ומחצה בלע אם היה שמן מזוקק אינו יוציא²² לו שמרים
אם היו קנקנים ישנים אינו יוציא²³ לו בלע ר"י אומר אף המוכר שמן
מזוקק לחבירו²⁴ כל ימות השנה הרי זה מקבל עליו לוג ומחצה שמרים
למאה: **גמ'** ולא פליגי²⁵ מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דמר חפו
בקירא ולא מייץ טפי באתריה דמר חפו בכופרא ומייץ טפי איבעית אימא משום
רגישתא הא מייצא טפי והא לא מייצא טפי באתריה דרב יהודה רמו ארבעים
ותמוני כוין בדנא אויל דנא בשיתא זוזי פרים רב יהודה שיתא שיתא בזוזא

דף
למאה
לוג: **גמ'** חפו בקירא. טמו חביות מנפנים צעוה כדכך שעושין אלו צופס: כופרא. ופס: רגישתא. קרקע שעושין ממנה
התצות ארל"ה צלע"ו: הא. דאמריה דר"י מייץ טפי מהייל דאמריה דלמא קמא: באתריה דרב יהודה. מילתא צלפי נפשיה היא ולאו
למתמין קאי: רמו ארבעין ותמוני כוין בדנא. מדה קטנה הייתה צוקומה שרצעסי וטעונו ממלאין את החב"ת: או"ה דנא בשיתא. בשעה
זוהי היטה נמכרת צמד צימות הנלי: פרים י"ה רב יהודה שיתא שיתא בזוזא. נעשה רב יהודה חנווני והיה מוכרן שש כוין בזוז:

לא גרסינן שאין זה לשון גמרא
להוציא דברי האמוראים קיוע למנהג ועוד רצה תלמידיה דרב הקדול
הוא²⁶ והכי אמר רב הקדול שמעתא משמיה ולי גרס ליה וכן אמר
רב גרסינן שהיה רבו של רב הקדול²⁷ משום דאליא למ"ד צבצא
צתרא (דף קמ"ג): לא שנו אלא
שצמיו נכסיס מחמת עלמין של אח"ה השצמיו
שצמו מחמת עלמין של אח"ה השצמיו
לעלמן אמרה רב הקדול להא דרב
הכא למימר דלית לן ההיא שמעתא
אלא אפילו השצמו מחמת טרחה
של משצמין כי הכא דשחל פרדס
השצמו לאמנע: ידעו. אלו שיעלו
חלקס: מי ידע. שיש לו אח"ה: גדולה
מזו. קרוב היורד לנכסי שפי שאס
יבאו הצעלים יעלו שלהס: אמרו
שמין א"הם בארים הכא ידידה א"א
יהבין צ"ה. נחמיה זה עשה
והשצמן לעת עתה לא יב"ה ליה
כאריס צחלק השמי: ברשות ב"ד
נחתי. דמורדין קרוב לנכסי שפי:
הבא א"ה ברשות נחתי. כשריד זה
למכור לא נמלך צ"ד: ועוד. אס
צא לימלך לא היו מורדין אותו
דא אמי קטן הוה ואין מורדין
קרוב לנכסי קטן: **מתני'** הרי זה
יוציא לו חסרנות. כשחזרס לו
יפחות כמה הס²⁸ רגילים לחסור וצגמ'
מוקי לה בשערין עם פירומי: אורז.
מ"ל: (ז' דוחן. פני"ל ודומה לאורז:
הב"ל צ"ה המדה. וכן לכל כור וכור:
שנה ושנה ית' לו כך: ר' יוחנן כל
נורי אמר. אהכל לפי המדה פליג:
אם היתה מדה מרובה. שהפקד
אלו הרצה וצגמרא מפרש י' כורים
לא יוצא לו חסרנות מפני שהס
מומיות שצימות הגורן כשמפקד
הסמין יבשין²⁹ וצימות הגשמים
כשממזר פחותות וצמילת עכברים
אין מתקרים כל כך לכל כור וכור
דכולי האי לא כללי עכברים מ"
כורין הלך נפיתחן משלמת חסרון
המגיע לשני כורים או שלשה
שהעכברים אוכלין: **גמ'** זרע
פשתן בגבולין. אסר כל כך לפי
שהגבולין מתיבשין ופולס הורוח
מנשמתן אכל זרע פשתן נקי אינו
חסר כ"כ: **ל"כ** כור וכור. פירוש
למתמין הוא: י"הו ידידה במה
הזו כו'. ויראה כמה חסרו ויטול³⁰ על
של חסרו כפי חשון: מדה הגורן.
היטה יחירה על של צמיס: בשופמני.
שטיס: בב"ה. צמדה: בימות
הגורן. סמון ליוצן שחשצו צממה:
והחזיר לו בימות הגשמים. חסרו
ונחפתו מלחלוחית הגשם והקור: א"ב.
שדרכו לתפוח: אפקע כדא. כשממלאין
כד חמין או שערין צימות הגורן
ופיין את הכד יפקע צימות הגשמים
מחמת תפיחת התצוה: איצטא.
יחד מתוך חסר צמקוס כר נחמין
דמא וזין תפוחין: **מתני'** י"י.
אס הפקד אלא יין ועיטו עם י"י.
הקנקנים צולעין שמות: אף המוכר
אמרו צמוכר שהמוכר שמן לחצירו

ויתון לו מתוך חביותו כשהוא מסתפק
לוג: **גמ'** חפו בקירא. טמו חביות מנפנים צעוה כדכך שעושין אלו צופס: כופרא. ופס: רגישתא. קרקע שעושין ממנה
התצות ארל"ה צלע"ו: הא. דאמריה דר"י מייץ טפי מהייל דאמריה דלמא קמא: באתריה דרב יהודה. מילתא צלפי נפשיה היא ולאו
למתמין קאי: רמו ארבעין ותמוני כוין בדנא. מדה קטנה הייתה צוקומה שרצעסי וטעונו ממלאין את החב"ת: או"ה דנא בשיתא. בשעה
זוהי היטה נמכרת צמד צימות הנלי: פרים י"ה רב יהודה שיתא שיתא בזוזא. נעשה רב יהודה חנווני והיה מוכרן שש כוין בזוז:

מהן בת ק' שנה. ועוד תרץ השר מקוצי⁴⁰⁷ דכי לא חיישי' למיתה ה"מ בעלמ', אבל בשבוי חיישי', דשבי כלהו איתנהו ביה כדאי' בבבא בתרא⁴⁰⁸. והרמב"ן⁴⁰⁹ תירץ דשאני הכא דנכסי דיתמי כדשבויין נינהו, שהם ביד ב"ד, וחיישינן כל מאי דאפשר למיחש ומתקנינן כל מאי דאפשר לתקוני טפי.

נוקמינהו לנכסי בידא דינוקא דילמא לא שכיבא סבתא ואין מורידים קטן. ואפילו הוא קרוב⁴¹⁰ לנכסי שום שבוי, אפילו הוא נטוש, שלא שמעו בו שמת. ובודאי דאפילו שכיבא סבתא, כל היכא דלא ידעינן אי שכיבא ברתא לא מוקמינן להו בידא דינוקא, דהא איכא חולקא דההיא ברתא דהו נכסי שבוי. אלא דנקטי' הא דעדיפא, דאיכא חששא דכולהו נכסי הוו נכסי שבוי⁴¹¹.

רבא אמר מיגו דמוקמינן אפטרופא⁴¹² לפלגא מוקמי⁴¹³ לכולהו⁴¹⁴. כלומר בתורת ינוקא. דכיון דלא הוברר חלקו של קטן, בכל חד וחד אפשר לאחותי בתורת קטן וליכא אפטרופא לדיקנני כלל. ולא דמיא לההיא דלעיל⁴¹⁵ דמוקמי אפטרופא למטלטלים ואריס לקרקעות, דהתם כל דבר ודבר מבורר וליכא למימר בהא מיגו, כיון דכלהו נכסי דגדולים נינהו.

שמעו דשכיבא סבתא. פירוש⁴¹⁶ בעדות ברורה. דאי לא היכי יהבינן מידי לינוקא, דהא אין

בסוגיין וכ"ה בתוס' ובחי' הר"ן ורבינו לגיטין שם. 410 כ"כ רש"י לעיל ע"א ד"ה אין וכ"כ רבינו שם בד"ה אין. 411 גי' רש"י לפנינו: "לוקמינהו לפלגא דנכסי בידא דינוקא". והכוונה שרק מחצית נכסים נעמיד בידי, והאחות השלישית קיימת ומחצית הנכסים יש להעמיד בידה. ורבינו גרס: "נוקמינהו לנכסי בידא" כדלפנינו, ופירש שהכוונה לכל הנכסים. ועיי' בפסקי הרי"ד שגרס כרבינו ומ"מ פירש כוונת הגמ' למחצית הנכסים. ועיי' בהערת המהדיר (85). וע"ע באוצר מפרשי התלמוד. 412 בכ"ג חסר מכאן ועד מילת למטלטלים עקב טעות הדומות. 413 כ"ה בכ"מ ובדק"ס. ולפנינו נוסף: ליה אפטרופא. 414 לפנינו: לאידך פלגא. 415 בע"א. 416 כד' רבינו ממש כ' בחי' רבנו מאיר שמחה דפי' ד' רב הונא לעיל בע"א דאין מורידין קטן לנכסי שבוי, אפי' בשמעו בו שמת. ובע"כ הא דשמעו דשכיבא סבתא, היינו בעדות גמורה ולפיכך מורידין הקטן. ול"ר ד' רבינו. אלא שבסוף דבריו כ' דאולי בסבתא שהגיעה לגבורות מורידין קטן אף בשמעו בו שמת ללא עדות ברורה, דסמכי' אדעת' דקטן ולא יפסיד הנכסים כבשאר שבויים. אמנם בחי' הרשב"א לעיל לח, ב ורבינו ירוחם, מישרים, נתיב לב, ח"ג (הביאו הכ"י בחו"מ סי' רפה ססקי"ג) כ' דאם שמעו בו שמת מורידין קטן לנכסי

[לט, ב] והא דאמר ואפי' הגדיל. עיקר הפי'³⁹³ כדפרש"י³⁹⁴ אפי' החזיק בו ג' שנים לאחר שהגדיל. ושלא כדברי הרמב"ם³⁹⁵. ודין הוא, דהא כל יורד ברשות אין לו חזקה לעולם³⁸³. ועוד מדמורידין רחוק לנכסי קטן ולא חשו שמא יחזיק בנכסים ג' שנים לאחר שיגדיל, וכשם שחששו לכל מאי דאמרי' לקמן.

ול"ש אחי דאמא. פי'³⁹⁶ שמא יהו העולם סבורין כי הנכסים ההם היו של אמו, הן בנכסי מלוג הן בכתובתה.

ול"ש עבוד עטרא³⁹⁷. ואע"ג³⁹⁸ דאמרי' בפ' חזקת הבתים³⁹⁹ דעטרא קלא אית לה, הכא חשו טפי בנכסי יתומים, כיון דזמנין עטרא לית ליה קלא. ההיא סבתא דהו⁴⁰⁰ לה תלת בנתא אשתבאי איהי וחדא ברתא. פי' והוה הכא נכסי לסבתא.

דילמא שכיבא סבתא. וא"ת⁴⁰¹ והא קיי"ל במס' גיטין⁴⁰² דלמיתה לא חיישי'. ותירצו בתוס'⁴⁰³ דמיירי כשהגיעה סבתא לגבורות דחיישי' למיתה כדאיתא התם. וא"ת⁴⁰⁴ והא חיישי' נמי בסמוך דילמא שכיבא ברתא, וליכא למימר דברתא הגיעה לגבורות, דא"כ סבתא פליגא לה, וקיי"ל התם דהיכא דפלג פלג ולא חיישי' למיתה. י"ל⁴⁰⁵ דלא אמרי' כיון דפלג פלג אלא כשהגיע למאה שנה⁴⁰⁶, והכא ששתיהן הגיעו לגבורות ואין א'

393 כ"ה בפסקי הרי"ד ובחי' הר"ן ובתלמיד הרשב"א וכ"כ בחי' הרמב"ן והרא"ה לכתובות יז, ב וכ"ה בחי' רבינו שם וכ"ד הראב"ד בהשגותיו הל' טוען ונטען פי"ד ה"ו. [אמנם בחי' הידועים בדפוס כחי' רבינו הביא בשם הראב"ד דאם החזיק ג' שנים אחר שהגדיל הוי חזקה]. 394 בד"ה ואפי'. וכ"כ רש"י בכתובות שם ד"ה וכדרכ. 395 בפיי"ד מהל' טוען ונטען ה"ז וכ"ה שי' הר"י מיגאש הובא בחי' הר"ן בסוגיין ובד' הראשונים לכתובות שם. וכ"פ בבית הבחירה בסוגיין. 396 עיי' בפירש"י ד"ה לא שנא. 397 כ"ה בכ"מ: איטרא, ובדק"ס. ועיי' במסורת הש"ס. 398 כ"ה בתוד"ה לא ובתוס' ר"פ ובתוס' הרא"ש. 399 כ"ב כט, ב. 400 לפנינו: דהויא. 401 כן הק' בתוד"ה דלמא ובתוס' ר"פ ובתוס' הרא"ש וכ"ה בתוס' לגיטין כח, א ד"ה והניחו ובחי' הרמב"ן והר"ן שם וכן הק' רבינו בחי' שם. 402 כח, א. 403 כ"ה בתוס' ובתוס' ר"פ. 404 כ"ה בתוס' ובתוס' ר"פ וכ"ה בחי' הרמב"ן בגיטין שם בשמם. 405 כ"ה בתוס' ר"פ וכ"ה בחי' הרמב"ן לגיטין שם בשם התוס'. וכ"כ בקרבן נתנאל לגיטין שם אות ל. 406 כדאי' התם. 407 כ"ה בתוס' בתי' ב ובתוס' ר"פ וכ"ה בחי' הרמב"ן, הר"ן ורבינו לגיטין שם. 408 ח, ב. 409 בחי' לגיטין שם וכ"ה בתוס' ובתוס' הרא"ש

הלכות טוען ונמטען סימן פא

קצות החושן

שהודה גם בפניו אינו אלא כמו אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה [ב"ק ע' ע"ב] דהוי חלי עדות וחלי דבר.

וידבר נראה העיקר לדעת צעה"מ דקצירא ליה גם כן כדעת הראב"ד ללא מהני אלא"כ שאומר בפני הודה ופני עוד עד אחר, וא"כ

הא דהודאה אחר הודאה מנטרפין ודאמר לכל חד וחד וכו' וכמ"ש צעה"מ, ולכן השגת הרמב"ן [במלחמות סס] היא עמומה דהיא אוקימתא אידחא. ובש"ך כתב על הרמב"ן חוץ מכבוד תורתו של הרמב"ן וכו' ופי' לדברי צעה"מ דהודאה אחר הודאה מנטרפי כשהודה שני פעמים ע"ש חוה לא יתכן כלל וכמ"ש. ומ"ש הש"ך צהלואה אחר הודאה דהוי נמי תרין

ע"ש, לא אחררר דמה מהני הלוואת תשרי להודאת ניסן שלא יהיה משטה בניסן, וצמורה"ט ח"א סימן ע"ב הסכים נמי לדעת צעה"מ הודאה אחר הודאה לא מנטרפי אלא כשהודה בפניו ופני עוד עד אחר וכדעת הראב"ד:

(יב) הויא הודאה. עיין ש"ך [ב"ק כ"ג] שם גידולי תרומה [שער מ"ב סוף אות י"א] שיש מקום עיון היכא דטוען אמת הודיתי בפני העד ומשטה הייתי צו מה דינו להרמב"ם [פ"י מטוען ה"א], דנראה שיהיה נאמן צמגו דהכא לא שייך הטעמים שכתבו המפרשים לנטל המגו דנסכא דר' אבא ע"ש. ולא אדע למה לא שייכי הכא הטעמים שכתבו לנטל המגו דנסכא דר' אבא, דהא בתוס' פרק חזקת הבתים [ל"ד ע"א ד"ה הו] כתבו שני תירושים לנטל המגו האחד משום שאינו רוצה להכחיש העד ולישבע נגדו בדבר שהעד מכתישו, והשני שם ריב"ס דהכי גזירת הכתוב דכל זמן שלא נשבע ישלם ולא יועיל המגו ע"ש, והכא נמי אם יכחיש העד ויאמר להד"מ ינטרך לישבע נגד העד וכמ"ש הרמב"ם צטוען להד"מ נריך לישבע, ומירון ריב"ס נמי שייך הכא חוה פשוט.

אמנם נראה דאפילו הודה בקרקעות ועבדים ושטרות דלית ביה דין נסכא דר' אבא דלא שייך בהו דין מחויב שבעה ואינו יכול לישבע משלם, מכל מקום כל שהודה בפני עוד אחד שזה הקרקע שלו וכשתצטעו אומר אמת הודיתי אצל משטה אני כך לא מהני מגו דידיה,

קצות החושן

דהיכא דאנן סהדי ללאו להשטות נתכוין לא מהני שום מגו, ואם הודה בפני שני עדים צאתם עדי נמי יאמר אמת הודיתי ולהשטות נתכוונתי ויהיה נאמן צמגו דפרעתו, אלא ודאי כיון דמודה צאתם עדי דלא מסתמא ודאי לאו להשטות נתכוין הוי מגו צמקוס חזקה. ועיין ש"ך

בין לישבע על פיו אם כפר בין לפרוע אם הודה שהודה בפניו.

יא החביא לו עדים אחורי הגדר ואמר ליה מנה לי בידך אמר ליה הן אמר ליה רצונך שתודה לי בפני עדים [כא] והשיב לו הייתי מודה לך בפני עדים אלא שאני מחיירא שמא תכפיני שאשלם לך מיד והעדים שומעין כל זה [כב] פטור.

יב כל שראו ההלואה אפילו בהכמנה (פירוש מרגוס וארז וכמן) מעידים עליה.

יג החביא לו עדים בכילה ואמר ליה מנה לי

בס"ק ח' דאפילו מודה שהיה הודאה צינו לצינו ע"ש, אם כן הכא נמי כיון דכל שאומר לעד עתה עדי לאו להשטות נתכוין זה שאומר אמת הודית ולהשטות נתכוונתי אע"ג דאית ליה מגו אינו נאמן כיון דמסלק השטאה מו אינו נאמן בשום מגו, ואם כן אפילו היכא דלא שייך נסכא דר' אבא כגון בקרקעות נמי נריך לשלם חוה צרור:

יג החביא לו עדים. ויש

להסתפק אם נריכין לראותו מתוך הכילה בטביעת עינא דאם לא כן שמה אחר היה או סגי בטביעת עין דקלא ושמיעת קולו מהני. והנה צפרק גיד הנשה צ"ו [ע"א] השתא דשמעינא להני שמעתא אמיינא טביעת עין עדיפא דאם לא כן היאך סומא מותר צאשתו וצני אדם מותרין בנשותיהן צלילה אלא בטביעת עין דקלא, אמר רב נחמן בר ינחק דאלו אהו בתרי ואמרי פלגי דהאי סימנא והאי סימנא קטיל נפשא לא קטלינן ליה ואלו אמרי אית לן טביעת עין בגויה קטלינן, ואם כן משמע דאפילו טביעת עין דקלא נמי מהני אפילו לדיני נפשות ולא מצי אמר לאו אבא הוא. אך צפרק ארבע מיתות (דף ס"ד) [ס"ז ע"א] גבי הכמנת עדים דמסית תני ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אינן מכמנין עליהם חוץ מזו, כיצד עושין לו מדליקין את הגר צבית הפנימי ומושיצין לו עדים צבית החיצון כדי שיהיו הן רואין אותו ושומעין קולו והוא אינו רואה אותן, וכתב רש"י [ד"ה] הן רואין אותו לאור הגר שעמו דאי לא מצי חוי ליה לא מצי מסהדי עליה לחיוביה קטלא ואע"ג דשומעין קלי' דמצי אמר לאו אבא הוא ע"ש.

ומזה משמע דלא מהני טביעת עין דקלא לד"נ ואם כן הוא הדין לדיני ממונות לא מהני לאפוקי ממונא.

וראיתי צפר"ח צהל' עכו"ם [פ"ה ה"ג צוקף ספר מים חיים] כתב נמי דרש"י סבירא ליה דלא מדמינן טביעת עין דקלא לטביעת עין דעלמא אלא לענין איסורא שיהא סומא מותר צאשתו וכל אדם

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

צקידושין כתב הר"ן [גיטין ל"ה ע"ב מדפי הרי"ף] הטעם דעדות מיוחדת פסול מטעם דדמי לדיני נפשות, משמע דאי לא היה דמי לד"נ כשר, ואמאי לא ניוחש דלמא אחד משקר וע"א צקידושין לאו כלום הוא. וכן צטטר שחתמו שני עדים זה שלא בפני זה כשר לגבות צו ממשעבדי [פי' מ"ה ש"ך סק"ה], ולא חיישינן דלמא אחד משקר. אלא ודאי גזירת הכתוב הוא דלא ניוחש לזה. אמנם צתומים [סק"י] כתב דהלכה רווחת צישראל כהמחצת"י:

משויבב נתיבות

וכמ"ש ב"ש באה"ע סימן קל"ג סק"א ע"ש. גם הראיה משטר שחתמו בו העדים זה שלא בפני זה אינו מובן, דהרי השטר בא לפנינו כששניהם יחד צתומים ועל דבר אחד הם מעידים, ובודאי המעשה אמת כמו בכל ב' עדים ובודאי אפקיה לקלא, משא"כ בנידון דידן כל אחד מעיד על דבר אחר, וכל אחד הוא עד בפני עצמו על חצי דבר אם נאמר שהאחד משקר והשני אינו משקר (ואפ"ה) [ומש"ה] לא מהני כלום כמ"ש בקצה"ח ע"ש.

משפט האורים - חידושים

[כא] והשיב. ואם אמר הן, כתב הש"ך [סקכ"ד] צ"ע אי הוי הודאה: [כב] פטור. מטעם דלא אסיק אדעתיה דעדים שומעין, (דיכול) [ויכול] לטוען משטה [סמ"ע סקכ"ג]:

יה. [הגה. סק"ו הודאה בפני ע"א וכו'. זה לשונו וצקנה"ת הקשה לניחוש וכו' וכן צטטר שחתמו זה שלא בפני זה וכו' עכ"ל. וראיתו מדברי הר"ן אינה ראייה כלל, דכבר כתבנו לעיל סימן ל' [סק"ד בהג"ה] דטעם הר"ן הוא לומר אפילו אם כל אחד אומר אחר היה עמי והיה קידושין גמורין ע"ש. ואם כדברי הרב המחבר דלא היה בקידושין יותר מאחד א"צ לטעם הר"ן ולא לסברת הרב המחבר, דאפילו נאמין לשניהן קידושין בע"א לאו כלום הוא

הלכות טוען ונמען סימן פא

קצות החושן

קצות החושן

בלילה, ואחר כך כתב אי נמי יש לומר דהכא לא סמכין טעניעת עין דקלא משום דמסתמא המסית מדבר בלחשיה ומסתמא הקול וכו' וזה עיקר עכ"ל. אבל לי נראה העיקר כדבריו הראשונים דלא מהני כלל טעניעת עין דקלא, וכן מנאנתי בשלטי גבורים פרק זה בורר [פ' ע"א

מדפי הרי"ף] ו"ל בשם הר"ר מאיר הלוי ז"ל שכתב בפרק ארבעה מיתות גבי מסית שמדליקין לו הנר צבית הפנימי ומושיבין עדים צבית החילון כדי שיהיו שומעין את קולו ורואין, מהא שמעין דאין העדים יכולין להעיד על דבריו של אדם אלא אם כן ראו אותו ושומעין קולו ע"כ ע"ש, ואי כדברי הפר"ח האחרונים אינו נשמע ממסית, אלא ודאי אין לחלק והעיקר דלא מהני טעניעת עין דקלא אלא גבי איסור ואפילו על סימנין סמכין באיסורא, אבל להוציא ממון

בידך אמר ליה הן אמר ליה (ז) ערי ושכבי להו סהדי עלך אמר ליה לא אינה הודאה אבל [כג] אם שתק הויא הודאה ודוקא האי גוונא דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה שיש שם עדים דלמה אמר ערי ושכבי להו סהדי עלך אם לא שהיו שם אבל אי לא בעי ליה לאסוקי אדעתיה כגון שאמר אתם עידי וזה אינו יודע שיש שם עדים ושתק אין הודאתו הודאה.

יד לא תבעו שום אדם אלא הוא בעצמו הודה דרך הודאה בפני עדים מנה לפלוני בידי וכשתבעו אמר ליה אין לך בידי כלום שלא הודיתי אלא (ד) שלא להשביע (פירוש שלא להראות שני ועשיר) את

לא מהני סימנין וכמבואר בתוס' שם פרק גיד הנשה [ד"ה פלניא] דאלו אתו בתרי ואמרי פלניא דהאי סימנא והאי סימנא ליה לא מהני הוא הדין טעניעת עין דקלא לא מהני, וכן צדיני נפשות לא מהני טעניעת עין דקלא ומאי אמר לאו אגא הוא. וע"ש בש"ג שכתב על דברי הרמ"ה הנזכר שזה נוטה לדברי הראב"ד דכתב בחדד שהטמין [עדים] אחורי הגדר וקידש את האשה וקיבלה קידושין ולא ראתה העדים ואחר כך אמרה שלא היה בלבה להתקדש אלא משטה היתה זו לפי שלא ראתה העדים שאינה מקודשת, אע"ג דמלתא דאית ציה מעשה לא צעי אתם עידי, קידושין כיון דצעי עדים והמקדש בלא עדים אע"פ ששניהם מודים אינה מקודשת וסברה שאין כאן קידושין כלל וקיבלה הקידושין דרך השטאה ע"ש. וזה אינו ענין כלל לדברי הרמ"ה דהא טעמא דהראב"ד לאו משום דלא הכירו האשה דהא לענין איסורא עכ"פ מהני דאם לא כן סומא היאך מותר באשתו, אלא

אפילו ראו את האיש והאשה על ידי חור שבכותל לא הוי קידושין כיון שהאשה לא ראתה את העדים, ועיין באה"ע סימן מ"ב סעיף ג': (ד) ש"א דהשביע. בפרק מי שמת קמ"ט [ע"א] איצעי להו שכיב מרע שהודה מהו, תא שמע דאיסור גיורא הוה ליה תליסר

אלפי זוזי צי רבא וכו' נפק אודיתא מצי איסור, ופירש שם הרשב"ם דאיצעיא מי אמרינן שלא להשביע הודה או דלמא כיון דלאודי, אודי ומסיק דהודאתו הודאה, ואף על גב דאמרינן אדם עשוי להשביע את בניו ה"ט כיון שעושה עצמו עבד ליה ודאי להחזיק עצמו צעני הוא, אבל כאן שממון צעין והוא מודה של פ' יש לומר שהפקידו אללו מקודם לזה או הקנהו לו על ידי אחר ע"ש.

ובתוס' [ד"ה שכיב] הקשה דאם כן איך פשיט מאיסור גיורא דהתם לא שייך שלא להשביע את בניו ע"ש. ונראה לרי"ף לפרש שכיב מרע שהודה מהו מי שהודה לפלוני מנה אע"פ שאינו מוחזקין בו שאין לו מי אמרינן דקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חזר או דילמא קני לגמרי ואם עמד אינו חוזר, ופשיט מההיא דאיסור גיורא דקני לגמרי במתנת צריא על ידי הודאתו דאי במתנת שכיב מרע היכי קני הא כל מאן דאיתי' צירושא איתי' במתנת שכיב מרע וכו'. עוד יש מפרשים שכיב מרע שהודה פירוש שהודה שיש לו פקדון צידו מי מהני להקנותו בצאמירה בעלמא ופשיט מאיסור דקני בצאמירה בעלמא והוא הדין בצריא הוי מני למיבעי' ע"ש. וכבר כתבנו בסימן מ' [סק"א] דאע"ג דגבי כל הקנינים לא איצרי סהדי אלא לשקרי אבל בקנין אודיתא צריך לגוף הקנין עדים ואתם עדי, והיכא דלא אמר אתם עדי אע"ג דיודע בעצמו שלא היה כוונתו להשטות מכל מקום אודיתא לא מיקרי אלא באתם עדי וכיון דלא מיקרי אודיתא לא קני וע"ש.

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

משפט האורים - חידושים

(ז) ערי ושכבי. בס' קנה"מ [סק"ג] כתב דטעניעות עינא דקלא לא מהני רק באיסור ולא בממון, וצריכין העדים שיראו דוקא צראיית העין ולא בשמיעת קול. וליתא, דהא לענין סימנים אמרינן בצ"מ כ' [ע"ב] דחמירא איסורא מממונא, כדאמר התם מי מקדמית איסורא לממונא, דאף [ד] בממון מהני יוסף בן שמעון לסימן אבל לענין איסור לא מהני, א"כ טעניעת עינא דקלא דמהני לענין איסור כמבואר בחולין [ג"ז ע"א] וצגיטין [כ"ג ע"א], מכ"ש דמהני לענין ממון. והא דלא מהני טעניעת עינא דקלא צדיני נפשות, היינו משום דצדיני נפשות צעין ראייה וידיעה. משא"כ צדיני ממונות דמתקיים צדיעה שלא בצריאה כמבואר בסימן ל' [פ"ד] ע"ש"ט.

[כג] אם שתק. אפילו אמר בלשון שאלה, הואיל דמתחילה אמר הן ולבסוף שתק לשאלתו [ש"ך סק"ח]. וה"ה במטמין עדים בבית הקברות ואמר חיי ושכבי [סמ"ע סק"ב]. ומיירי שלא ידע אם יש עדים:

ואם כ"ס"ק ל' יש שם ט"ס וכ"ל וכתב כגון צפניו להרמב"ם וכו' ומינת שכתבו ט"ס. וגם בסמ"ע ס"ק ל' יש ט"ס וכ"ל אפ"ה לא מיקרי הודאה וכו' }

משובב נתיבות

משפט האורים - ביאורים

משפט האורים - חידושים

יש. ס"ק ז ערי ושכבי. זה לשונו בספר קנה"מ כתב דטעניעות עינא דקלא לא מהני רק באיסור ולא בממון וכו', משא"כ צדיני ממונות פוסקים צדיעה שלא בצריאה כמבואר בסימן ל' ע"ש עכ"ל. ואין זה ענין כלל לידיעה שלא בראיה, דכי האי דשמעון בן שטח [סנהדרין ל"ז ע"ב] שואה [הרוג] מפרפר ואמר לו מי הרגו או אני או אתה אלא שאין דמו מסור וכו', וזה מיקרי ידיעה שלא בראיה שהרי לא היה שם בשעת מעשה אלא דאח"כ נודע לו בביורר מעשה אשר כבר נעשה מצד ההשערה, וראיה

הוא מה שהוא רואה בשעת מעשה, להכי ידיעה כי הא דאינו אלא אומדנא לא מהני בידיני נפשות. אבל טביעות עינא דקלא אי נימא דמהני והוי היכרא מעליה ה"ל ראייה ממש שאין כאן אומדנא דמה לי רואה או שומע, [הגה. דכל שמשגיג באחד החושים בכלל רואה הוא כשאין צריך לכח המשער], אע"כ דטביעות עינא דקלא קליש טובא ולא סמכין אהיכרא דיליה כלל, וה"ה בידיני ממונות לא מהני. ומ"ש לענין סימן כבר כתבנו בזה דעתנו סימן מ"ו סק"ח ע"ש.

בבא מציעא לט

בראשית מב מקץ

קצח

עבדא: ח. ואשתמודע
יוסף ית אחוהי. ואנון
לא אשתמודעוהי:
ט. ואדכר יוסף. ית

**אָכַל: וַיִּכַּר יוֹסֵף אֶת־אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר
חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִרְגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת־עֲרֹת הָאָרֶץ בְּאַתֶּם:**

חלמא. דהנה חלים להון. ואמר להון אלילי אתון. למחזי. ית בךקה דארעא אתיתון:

(ח) ויכר יוסף וגו', לפי⁴⁸ שהניחם חתומי זקן. והם לא הכירוהו, רש"י שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשיו בא בחתימת זקן. ומ"א⁴⁹: ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה. (ט) אשר חלם להם, עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו. ערות הארץ, גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש, כמו: את מקורה הערה (ויקרא כ יח), וכמו: ערום ועריה (יחזקאל טז ז), וכן כל ערוה שבמקרא לשון גלוי, ות"א: כדקא דארעא, כמו: כדק הבית (מ"ב יב ו), רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא.

48 ב"ר שם כחוכות כו ב. 49 ב"ר שם.

כתחילה הכיר שהם אחיו⁷⁴, ואחר כך הסתכל בכל אחד והכירו רב"ע וזהו ויכר יוסף את אחיו⁷⁵.

(ט) ערות הארץ, בעבור היות המנהג להסתיר הערוה שהיא דבר מגונה, על כן אמר דרך משל⁷⁶, או בעבור היות הערוה נסתרת, כך אתם באים לראות סוד הארץ⁷⁷, והוא הנכון בעיני.

74 באופן כללי. 75 שחזר עוד פעם על שהכיר אותם. 76 דברים שהם חרפה לארץ. 77 דברים נסתרים.

והיה רחוק בעיניהם מאד שיהיה הוא יוסף שמכרוהו לעבד והוא רד"ק אדון לכל מצרים ואמרו בלבם אף על פי שצורתו דומה לצורת יוסף הרכה בני אדם דומה צורת זה לצורת זה כקצת לפיכך יצא מלבם שיהיה הוא יוסף. ויתנכר, עשה עצמו כנכר⁴² אליהם לדבר אתם קשות ולומר שמרגלים הם. וכל זה להוציא מלבם שלא יחשבו כי הוא יוסף.

(ח) ויכר יוסף, כמו שפירשנו⁴³, ושנה אותו, כי הכיר להם האחוה שלא הרע להם והם לא הכירו לו האחוה שחשבו להמיתו והפשיטוהו והשליכוהו לבור ומכרוהו לעבד.

(ט) אשר חלם להם, כי להם היו החלומות וראה עתה פתרונם והם שנאוהו בעבורם ובזכרו כל מה שעשו לא גמלם רעה אבל ציערם והקניטם.

42 בספר השרשים (נכר): ענין ההכחשה והזרות. 43 פסוק ז.

ספורנו (ח) ויכר יוסף את אחיו, אחד לאחד אחר כך³⁴.

(ט) ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם, זכר להם את החלומות, שבחלום האלומות (לו ז) היו כולם משתחווים, ושאלומתו קמה וגם נצבה שלא נפלה אחר שקמה, ולכן רצה שיבואו כולם ויכירם, ויתקיים בו ענין "וגם נצבה". וזה בזכות שיהיה הוא רמז לגואל העתיד על דרך "ירה ויור" (מ"ב יג יז), כאמרו "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדיו, ושמנו להם ראש אחד" (הושע כ ב), ויתקיים בהם ענין "וגם נצבה", כאמרו "מלכו די לעלמין לא תתחבל" (דניאל ב מד), לראות את ערות הארץ באתם, לראות אם יש אתנו מזון מספיק לארצנו, ולא כאתם לקנות, כי אין מנהג שאר הבאים שיהיו עשרה יחדיו שואלים.

34 רב"ע ור"א. ולזה כפל ואמר "ויכר".

רס"ג (ח) ויכר יוסף, ויכר יוסף את אחיו בודאות. (ט) ערות, סתרי.

רשב"ם (ח) והם לא הכירוהו, כי בא עתה לפנייהם בחתימת זקן¹⁴. ועוד שראוהו מושל בכל המלכות בכגדי מלכות. **וגם מן הקול לא היו מכירים אותו כי על ידי מתורגמן היה מדבר עמהם כדכת' כי המליץ בינותם (פסוק כג).**

(ט) ערות, פרצות החומות ומאיוה מקום נוחה ליכבש. כדכת' ערות יסוד (תכבוק ג יג), ערו ערו עד היסוד (תהלים קלו ז), ערות [על] יאור (ישעיה יט ז). ולפי שהיו בעלי קומה וכולם עשרה כל שעה ביחד ולא היו נפרדים אילו מאילו כשאר בני אדם הבאים משאר מקומות לשבור בר, אמר להם מרגלים אתם.

14 כרש"י ע"פ חז"ל.

רמב"ן (ח) והם לא הכירוהו, כלל, ולא הוצרך עוד להתנכר אליהם.

ואמרו רכותינו⁵² בטעם ההכרה לפי שהניחם חתומי זקן, והם לא הכירוהו שיצא מאצלם בלא חתימת זקן ועכשיו מצאוהו בחתימת זקן. והנה יששכר וזבולון אינם גדולים מיוסף רק מעט⁵³, אבל כיון שהכיר את הגדולים הכיר את כולם, ועוד היה מכירם מדעתו שיבאו שם⁵⁴, והם לא הכירוהו, שלא נתנו לבם שיהיה העבד אשר מכרו לישמעאלים הוא השליט על הארץ. ואמר רבי אברהם ויכירם, בתחלה הכיר שהם אחיו, ואחרי כן הסתכל בכל אחד והכירו.

(ט) ויזכר יוסף את החלומות אשר חלם להם, עליהם, וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו, לשון רש"י. ולפי דעת⁵⁴ שהדבר בהפך, כי יאמר הכתוב כי בראות יוסף את אחיו משתחווים לו זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם בפעם הזאת, כי יודע כפתרונם כי כל אחיו ישתחוו לו בתחילה מן החלום הראשון, והנה אנחנו מאלמים אלומים (לעיל לו ז), כי אנחנו, ירמוז לכל אחיו אחד עשר, ופעם שנית ישתחוו לו השמש והירח ואחד עשר כוכבים מן החלום השני, וכיון שלא ראה בנימן עמהם חשב ואת התחבולה שיעליל עליהם כדי שיביאו גם בנימן אחיו אליו לקיים החלום הראשון תחלה, ועל כן לא רצה להגיד להם אני יוסף אחיכם ולאמר מהרו ועלו אל אבי וישלח העגלות כאשר עשה עמהם בפעם השנייה, כי היה אכיו בא מיר בלא ספק, ואחרי שנתקיים החלום הראשון הגיד להם לקיים החלום השני. ולולי כן היה יוסף חוטא חטא גדול לצער את אביו ולהעמידו

52 מובא ברש"י. 53 אע"ג שיוסף הניח ליששכר ולזבולון גם כן בלא חתימת זקן ולא היו גדולים ממנו אלא מעט (טור). 54 [בכמה כ"י של פי הרמב"ן נוסחא אחרת בקטע זה, ראה, הרב ק. כהנא "הוספות הרמב"ן לפירושו לתורה", המעין ט, א עמ' 41].

חזקוני מושבע ועומד שלא תגלה אותנו, או שמא יכרחו מיראתי ויצטער אבא, מוטב שיבואו מתוך דוחק הרעב ואדחק אותם להביא בנימן ואעכבנו, וע"י כן יודע הדבר.

(ח) ויכר יוסף את אחיו, לפי שהיו קוראין זה את זה בשמם והיה מכיר לשונם ושמם. והם לא הכירוהו, שהיה בחתימת זקן³⁶,

36 כרש"י ורשב"ם ע"פ חז"ל.

אונקלוס יונתן בן עוזיאל
 לְמִיזְבֵּן עֵיבוּרָא: ח' וְאִשְׁתְּמוּדַע ח' וְאִשְׁתְּמוּדַע יוֹסֵף ית
 יוֹסֵף ית אַחוּהִי וְאִינוּן לָא אַחוּהִי דְכַד אַתְּפְרֵשׁ מִנְחוּם
 הָהּ לְהוּם רוּשָׁם דְּקָן
 וְאִינוּן לָא אִשְׁתְּמוּדַעוּהִי דְלָא הָהּ לִיהּ רוּשָׁם דְּקָן וְהָהּ שְׁעָתָא אִית לִיהּ :

ר"ש י

כנכרי בדברים לדבר קשות: (ח) ויכר יוסף וגו'. לפי שכיחם חתומי זקן: והם לא הכירוהו. שילח מאללם בלא חתימת זקן ועכשיו בל חתימת זקן. ומ"ל ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו ככיר

תורה שבעל פה

הוא שהניחן בחתימת זקנם ויכר יוסף את אחיו. והם שלא הניחוהו בחתימת זקן לא הכירוהו. (ב"ר פצ"א)
 [מח] ויכר יוסף את אחיו וגו'. כו' רבי לוי אמר בשעה שנפלו בידו ויכר יוסף את אחיו בשעה שנפל בידם והם לא הכירוהו. (ב"ר פצ"א)

בוזזים את בני אדם כשם שעשיתם בשכם הוי וידבר אתם קשות. (תנחומא ישן מקץ י.)
 [מו] וידבר אתם קשות, לפי שדברו אליו קשות בשעת מכירתו.
 (ילקוט אור האפלה כת"י)
 [מז] ויכר יוסף את אחיו וגו'. רבנן אמרו

[מו] בכתי"י ילקוט תימני מביא מאמר זה ומוסיף מדה כנגד מדה. [מז] יבמות פח: כתובות כו: ב"מ לט: תנחומא ויגש ה. ותיב"ע כאן. וביבמות שם ויכר יוסף את אחיו א"ר חסדא מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן. ובש"ס כת"י מינכן ביבמות שם הגירסא אמר ר' יוסף מלמד כו' ובכתובות לפנינו איתא סתמי מלמד ובש"ס כת"י מינכן אמר רב חסדא ובגמ' כתובות שם וב"מ שם כי הא דמר בר איסק, ואמרי לה חנא בר איסק, אתא ליה אחא מבי חוואה, א"ל פלוג לי בנכסי דאבא א"ל לא ידענו לך, אתא לקמיה דר' חסדא, א"ל שפיר קאמר לך, דכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו, מלמד שיצא בלא חתימת זקן, ובא בחתימת זקן, א"ל זיל אייתי סהדי דאחוה את. וביבמות פח. מתני' האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת, ואח"כ בא בעלה, תצא מזה ומזה, גמ' אמר רב ל"ש אלא שניסת בעד אחד, אבל ניסת ע"פ שני עדים, לא תצא. מכחו עליה במערבא, אתא גברא וקאי, ואת אמרת לא תצא, לא צריכה דלא ידעינן ליה כו' לא צריכא, דאתו בי תרי ואמרי אנן הוינן בהדי מכי נפק ועד השתא, ואתון הוא דלא ידעיתו ליה, דכתיב ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו וא"ר חסדא מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן. והערוך לגר ביבמות שם הקשה ל"ל לרב חסדא להביא הדרש מחתימת זקן ולא דייק מקרא גופא דויכר יוסף את אחיו וגו' דאפשר שזה מכיר וזה לא ותי' משום שיש לפרש הפסוק כהדרש דלקמן אות מח. וא"כ אפשר שגם יוסף לא הכיר פרצוף פניהם לכן מביא הא דרב חסדא. ה"ד דהרי מפורש גם בפסוק ז. וירא יוסף את אחיו ויכרם. אמנם י"ל מטעם אחר עפ"מ דמבואר במדרשים לעיל אות כו. דידע על פי הרשימות משמות הבאים שאחיו באו, וכיון שידע שהמה עומדים לפניו לכן הוא שהכיר אותם ע"ז מביא הדרש של רב חסדא שסובר דהסבה היתה רק משום שיצא בלי חתימת זקן כו' עוי"ל לפמ"ש רש"י בב"מ שם בעובדא דמר בר איסק שפיר קאמר לך שאינו מכירך ואין זה רמאות שכשיצא מאצלך לא היה לך חתימת זקן ועכשיו באת בחתימת זקן. ומשום זה הביא הדרש של רב חסדא שמפרש ג"כ באופן זה. וביבמות הביא דברי ר"ח אגב גררא מכתובות וב"מ. ועי' בתוס' ושטמ"ק ב"מ שם וריטב"א כתובות שם ובפי' הרמב"ן כאן. ומה שלא הכירו אותו בטביעות עינא דקלא כמבואר בחולין צו. ראה מ"ש בענין זה לעיל פכ"ז אות פד. ובחזקוני כ' והם לא הכירוהו שהיה בחתימת זקן ושמו נשתנה לצפנת פענח ומדבר לשון מצרית זה שנאמר כי המליץ בינותם. וכ"כ בפי' הטור והר"י מוינה. ובפענח רוא לא הכירוהו לפי שנשתנה שמו ולשגנו ומלבושיו וגופו. והרשב"ם כ' וגם מן הקול לא היו מכירים אותו כי על ידי המתורגמן היה מדבר עמהם כדכתיב כי המליץ בינותם. ועי' לעיל אות מד. ומבואר מדבריהם דטביעות עינא דקלא לא שייך אם מדבר בלשון אחרת. וראה לקמן מה, יב. כי פי המדבר אליכם. ודרשו בלשון הקדש. ובכתי"ל במנח"י גורס שהניחן בגומת זקנם ומפרש דהיינו חלק הזקן למטה מפה נקרא גומת הזקן ובגמ' נדה כג. גב הזקן. [מח] בתנחומא מקץ ויכר יוסף את אחיו כשנפלו בידו והם לא הכירוהו כשנפל בידם. ובתנחומא שם דורש כן על פסוק ז. וירא יוסף את אחיו ויכירם והם לא הכירוהו שלא ריחמו עליו. זה הוא ויכירם ריחם עליהם (כ"ה הגירסא בדפוס וינציא ובשאר דפוסים אבל יוסף ויכירם שרחם עליהם) ובכתי"י ילקוט ת"ת מביא מילמדנו ויכר יוסף את אחיו ריחם עליהם, והם לא הכירוהו שלא ריחמו עליו. ובלקת טוב ויכר יוסף את אחיו הכירם במאכל ובמשתה ובלויה. וראה ברש"י כאן. ובזח"א קצח. ויכר יוסף את אחיו בשעתא דנפלו

בראשית כז תולדות

כה

י' אָהֶב: וְהִבֵּאתָ לְאִבֶּיךָ וְאָכַל בְּעֵבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לְפָנַי מוֹתוֹ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
יב אֶל־רַבֵּקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוּ אֹחֵי אִישׁ שָׂעִר וְאֹנְכֵי אִישׁ חָלָק: אוֹלֵי יִמְשִׁנּוּ אָבִי
י וְהִיִּיתִי בְּעֵינַי כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בָרָכָה: וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ
יד עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנִי אֲךָ שָׁמַע בְּקִלְי וְלֶךְ קַח־לִי: וַיֵּלֶךְ רַיְקָח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ
טו אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהֶב אָבִיו: וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת־בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל

דְּרָחִים: י' וְתַעֲלֵל לְאָבוֹךָ
וַיִּיכֹל, בְּדִיל, דִּיבְרַכְנֶךָ
קָדָם מוֹתִיָּה: יא. וַאֲמַר
יַעֲקֹב, לְרַבֵּקָה אִמִּיה, הָא
עָשׂוּ אֹחֵי גִבֹר סַעֲרָן, וְאָנָּא
גִבֹר שְׁעִיעַ: יב. מֵאֵם
יְמוֹשָׁנֵי אָבָא, וְאִיהִי
בְּעֵינֵיהִי כְּמִתְלַעֵב, וְאִיהִי
עָלַי, לְנִטְיָן וְלֹא כִרְכָן:
יג. וַאֲמַרְתָּ לִּיה אִמִּיה, עָלַי אֲתֹאמֵר בְּנִיבֹאָה דְלֹא יִיתוֹן לְנִטְיָא עֲלֶיךָ בְּרִי, בְּרַם, קָבִיל מִנִּי וְאִינִיל סָב לִי: יד. וְאִנִּיל
וְנִסִּיב, וְאִיהִי לְאִמִּיה, וְעַבְדַּת אִמִּיה תִּכְשִׁילִין, כְּמֵא דְרָחִים אָבוּהִי: טו. וְנִסִּיכַת רַבֵּקָה, יָת לְבוּשֵׁי עָשׂוּ, בְּרַה רַבָּא

רס"ג (י) ואכל, ואכל מהם.
(יב) כמתעתע, כלועג ומהתל. והבאתי, ואגרום לעצמי.
(יג) עלי קללתך, עלי להסר קללתך בני.⁹
9 ו"כ"ב הראב"ע בשם רבינו.

רשב"ם (יב) ימושני אבי, מן ממשש בצהרים (דברים כח כט), כמו יסובוהו ערכי נחל (איוב מ כב) מן סבב. דגש תחת אות החסירה. (יג) עלי קללתך, עלי ועל צוארי, כלומר [אל תירא], כי היתה בוטחת כמה שאמר לה הק' ורב יעבד צעיר (לעיל כה כג). (טו) החמורות, שהיה עובד בהן אביו בשעת אכילה.

רמב"ן (יב) אולי ימשני אבי, אין הטעם שימושהו להכיר אותו⁸⁸, אבל אמר אולי יקרב אותי אל עצמו לנשק לי או לשום ידו על פני כדרך חבת האב על בנו וימצא כמשוש שאני חלק. ואני תמה אין לא פחד מהיכר הקול, וכל בני אדם נכרים בקולם, כמו שאמרו רבותינו⁸⁹ היאך סומא מותר באשתו והיאך בני אדם מותרין בנשותיהן בלילה אלא בטביעות עינא דקלא, ואם סתם בני אדם מכירין כן מה יהיה ביצחק החכם והבקי להכיר בין בניו שתהיה לו באמת טביעות בקול. אולי היו האחיים האלה דומים בקולם ולכן אמר⁹⁰ כי הקול קול יעקב, דבריו שמדבר בלשון רכה ומזכיר שם שמם⁹¹, או שהיה משנה קולו לדבר כלשון אחיו, כי יש בכני אדם יודעים לעשות כן.

(טו) וטעם הזכיר הכתוב עשו בנה הגדול, ויעקב בנה הקטן, 88 כמשמע מרש"י ורד"ק. 89 חולין צו. א. 90 בכ"י ג: אמרו. כלומר, מפני שהיו דומים בקול הוצרכו חז"ל לומר, שמה שנאמר הקול קול יעקב ביאורו שהיה מדבר כלשון רכה ומזכיר שם שמם, מזה הכירו יצחק, אבל לא מן הקול גופו, כי בזה היה דומה לעשו. 91 ראה רש"י פסוק כא – כב.

חזקוני (י) והבאת לאביך ואכל. כדי שיברכך בלב טוב, שאין שכינה שורה אלא מתוך שמחה⁹¹.

(יא) איש שעיר, תרגם ירושלמי⁹²: גבר בגיר, לשון בוגרת שהיא מליאה שיער.
(יב) והבאתי עלי קללה. על כרחי⁹³ אומר לו "אני עשו" דבלאו הכי לא יאמין לי ואם ימושני יכירני ויקללני לפי שכובתי לו.
(יג) עלי קללתך בני, אין לי ולך לירא⁹⁴, שהרי בטוחה אני כמה שאמר הקב"ה: ורב יעבוד צעיר (לעיל כה כג). ד"א אפי' ימושך

91 שבת ל. ב. ועיין רמב"ן לעיל כה. לד: או שהיה יודע בנפשו כי אחר האכילה היתה מתענגת ושמה ויחול עליה רוח הקודש. — ומקור הדברים הוא בפסיקתא זוטרתא כאן. 92 ראה ת"ש אות נ. 93 על כרחי אומר לו, כן נכון ע"פ כ"י, והוא לשון יעקב, ובס"ש: ע"כ "איני" אומר לו — וזה משולל הבנה. 94 רשב"ם.

עשה מטעמים, כפרקי רבי אליעזר⁸⁵. כאשר אהב, כי טעם הגדי רש"י כטעם הצבי⁸⁶.
(יא) איש שעיר, בעל שער⁸⁷.
(יב) ימשני, כמו: ממשש בצהרים (דברים כח כט).
(טו) החמדת, הנקיות, כתרגומו: דכייטא. דבר אחר⁸⁸ שחמד אותן מן נמרוד. אשר אתה בבית. והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיר אצל אמו, אלא שהיה בקי במעשיהן וחושדן⁸⁸.
85 פל"ב. [86] בר"ר ובכמה כ"י ליחא. 87 דאין לומר כמשמעו, שאין האיש כמה שהוא איש שעיר אלא שהוא בעל שער ויקרא בעל שער על שם השער שבו אבל אין השער בו כמה שהוא "איש". ולכן צריך לפרש "איש" בעל (גור אריה). 88 בר"ר סה טו.
(יא) שעיר, בעל שער, וההפך חלק. ויתכן שנקרא כן בעבור היות ראב"ע החלק חלקי שוים⁸⁶.
(יב) ימושני, כמו יסובני, מבעלי הכפל⁸⁷. כמתעתע, כפול מגזרת תועה⁸⁸, כאיש שמתעה אחר.
(יג) עלי קללתך, אל תפחד שיקלל, ואם יקלל תהי קללתו עלי ולא עליך. וזה משפט דברי הנשים. והגאון פירש עלי להסיר קללתך⁸⁹.
86 חלקי גופו שוים בעור שעליהם, הכל בלא שער. 87 מן ממשש כמו יסובני (תהלים מט. ו) מן סבב. 88 מרובעים מן תעה, שבו פה"פ ועה"פ נכפלים. 89 ודאי תשתדל לפני יצחק שיסיר את הקללה ויבטלנה.
(יא) ויאמר... שעיר, כי כלו היה מכוסה שער ואפילו ידיו וצוארו. רד"ק (יב) אולי... כמתעתע, יאמר: לפי שהוא אינו רואה אתעה אותו שאני עשו ואם ימושני וימצאני חלק יאמר לי איך שתקת בי ויקללני תחת ברכתי. ימשני, שרשו משש⁷⁷ והשיין דגושה. כמתעתע שרשו תעה⁷⁸, אפילו נכפלו בו הפ"א והעיין, וכן מעשה תעתועים (ירמיה י טו), ומתעתעים בכביאוי (דה"ב לו טו). והבאתי, אני אהיה גורם להביא עלי קללה.
(יג) ותאמר... עלי קללתך, אם יקללך לא תנוח הקללה עליך, כי אם עלי כי אני גרמתי לך, אבל אני רוצה שתשמע בקולי ותלך על זה הספק.
(יד-טו) וילך... ותקח... החמדת, כגדים חמודים⁷⁹ שהיו לו
77 וכן בספר השרשים (משש). 78 ובספר השרשים כתבו הרד"ק בשרש תעתע, אך כתב שם שיעקרו תעה. 79 הוה ספר השרשים (חמד).
(יב) ולא ברכה, אם אולי יאצל לי ברכה⁴⁷ לא יברכני אם אטעהו. ספורנו (יג) עלי קללתך, עלי להכנס תחתך אם תארע לך קללה⁴⁸, כמו שאמרו ז"ל⁴⁹ שעשה שלמה שקבל עליו קללות יואב, והשיגוהו.
47 בר"ר סה טו. 48 פר"א ל ויהי ראב"ע רשב"ם ורד"ק. 49 סנהדרין מח ב.

קנה

בראשית מב מקץ

פרש"י: אל* תראו עצמיכם. וכן פירש⁴⁴ הוא בתענית היו להם חטין הרבה ולא הלכו אלא בשביל דבר זה שלא להתראות בפני ישמעאל ועשו⁴⁵ שהם צעורים ורעבים. ועוד פרש"י: מפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו כחושים ברעב, ודומה לו: ומרות גם הוא יורא⁴⁶. כלומר תיבת תתראו ותיבת יורא תרוייהו באלף* כתיבי והיינו הדמיון, אף על פי שזה לשון כיחוש וזה לשון שובע, מצינו תיבות הרבה שאותיות יסוד שלהם שוות, ופי' זה למפרע מזה, כגון: דשן לדשנו⁴⁷, שרש תשרש⁴⁸, מחלצות* ואחלצה⁴⁹, לשבור אל יוסף⁵⁰, ויוסף הוא המשביר⁵¹, ועוד הרבה.

(ה) בתוך הבאים, מטמיעין עצמן שלא יכירו בהן כמו שצוה להם אביהם: למת תתראו⁵².

(ו) ויוסף הוא השליט על הארץ, ואעפ"כ הוא המשביר לכל עם הארץ, שהוא בעצמו מקבל את הכסף מכל הבאים, כדי שאם יבואו אחיו יבואו לפניו, ואם אחרים יקבלו את הכסף לא ידע כשיבואו אחיו.

(ז) ויתנבר אליהם, אמר: אם אגלה עצמי להם יאמרו לי אף אתה מושבע ועומד שלא תגלה אותנו⁵³, או שמא יברחו מיראתי ויצטער אבא, מוטב שיבואו מתוך דוחק הרעב ואדחק אותם להביא בנימן ואעכבנו, וע"י כן יודע הדבר.

(ח) ויכר יוסף את אחיו, לפי שהיו קוראין זה את זה בשמם והיה מכיר לשונם ושמם. והם לא הפירוהו, שהיה בחתימת זקן⁵⁴, ושמו נשתנה לצפנת פענח, ומדבר לשון מצרית, וזהו שנאמר: כי המליץ בינותם⁵⁵.

(יב) כי ערות הארץ באתם לראות, פרש"י: שהרי נכנסתם בעשר שערי העיר. וא"ת מנא ידע, אלא בתנחומא מפרש⁵⁶: שלש גזירות גזר יוסף, אחת שלא יהא עבד נכנס למצרים ליקח בר ואחת שלא ילך אדם אחד אחר שני חמרים, ואחת שלא יהא אדם נכנס עד שיכתוב שמו ושם אביו ושם זקנו. מה עשה יוסף, צוה שיביאו לו

44 תענית י, ב. 45 בפני ישמעאל ועשו, ברש"י שם: בפני בני עשו. — ולשון רש"י שבכאן נראה עדיף. שהרי גם לבני ישמעאל היה מחסור. 46 משלי יא, כה. 47 שמות כז, ג. 48 איוב לא, יב. ופי' תעקר, אף כאן תתראו הפך ומרוה. 49 תהלים ז, ה. 50 לעיל מא, נז. פי' לקנות מן יוסף. 51 להלן פסוק ו: ויוסף הוא השליט. . . הוא המשביר. פי' הוא המוכר. 52 פסוק א. 53 שבועה זו נזכרת גם בריב"א, אבל לא ידועה לי מקורה. 54 בבא מציעא לט, ב. 55 להלן פסוק כג. 56 בתנחומא מקץ ח הובא הענין בכללו אבל לא הענין של שלש גזירות. ומצאתי הענין של שלש גזירות בפסיקתא זוטרתא, ונשנו כמו בכאן בכ"י של ספר זה (עיין הערה ט שם): שלש גזירות גזר שלא יכנס לה עבד וכו' (כמו כאן). ועיין גם ב"ר צא, ד, אלא דמתחיל בשלש ובפרטן אתה מוצא ד', ע"ש.

הנה שמעתי". אל" תראו עצמיכם, כן גם הגרסא ברש"י דפוס ראשון וכן נראה הלשון בב"ר צא, ב: אל תוציאו וכו', בלשון ציווי. וכן הוא בתענית י, ב: אל תראו וכו'. ובס"ש: "למה" תראו עצמכם. — אל תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים (רש"י).

תרוייהו באלף* כתיבי, ברא"ם מביא מלת "יורה" בה"א ומפרש כענינו ע"ש, ובגור אריה כותב שכתב באלף והוא לשון כחישה, כביאור רבינו. ופירוש רבינו הובא בריב"א בשמו. מחלצות, זכריו ג ד. הם חליפות בגדים, ונראה שנקרא כן ע"ש

קצו

בראשית מב מקץ

ה. נִאֲתוּ [י"ג וְעָלוּ] בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא בְּגוּ עֲלִיא. אַרְי הִנֵּה כִפְנֵי כְּאַרְעָא דְכְנַעַן: ו. וְיֹסֵף. הוּא שְׁלִיט עַל אַרְעָא, הוּא מְזַבֵּין עֲבוּרָא לְכָל עֲמָא דְאַרְעָא. נִאֲתוּ אַחֵי יוֹסֵף. וְסָגִידוּ לֵיהּ עַל אֶפְיָהוֹן עַל אַרְעָא: ז. נִחְזָא יוֹסֵף, יֵת אַחוּהִי נִאֲשַׁתְמוּדְעָנוּן, וְחֹשֵׁב מָא דִּימְלִיל עֲמָהוֹן וְמְלִיל עֲמָהוֹן קִשְׁנָן. נִאֲמַר לְהוֹן מִנְן אַחֵיתוּן. נִאֲמַר. מִאֲרַעָא דְכְנַעַן לְמִזְבֵּן

וַיָּבֵאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי-הָיָה הָרֶעִב בְּאַרְץ כְּנָעַן: וַיֹּסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל-הָאָרֶץ הוּא הַמְּשַׁבֵּיר לְכָל-עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֶחָי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ-לוֹ אַפַּיִם אַרְצָה: וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אָחִיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַכֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֲתָם קִשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאִין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן לְשֹׁבֵר-

יוסף. וסגידו ליה על אפיהוון על ארעא: ז. נחזא יוסף, ית אחוהי נאשתמודענוון, וחשיב מא דימליל עמהון ומליל עמהון קשנן. נאמר להון מנן אחיתון. נאמר. מארעא דכנען למזבן

- (ה) בתוך הבאים. מטמינין עצמן שלא יכירוים⁴⁵, לפי שצוה להם רש"י אביהם שלא יתראו כלם בפתח אחד אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכלם נאים וכלם גבורים.
- (ו) וישתחוו לו אפים. נשתטחו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידים ורגלים הוא⁴⁶.
- (ז) ויתנכר אליהם, נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות⁴⁷.

45 תנחומא מקץ ו. 46 מגילה כב ב. 47 כ"ד צא ז.

- (ו) המשביר, מגזרת שבר, וטעמו מוכר, והוא פועל יוצא לשני ראבי"ע פעוליים⁷¹.
- (ז-ח) ויתנכר, מגזרת נכרי, הראה שהוא נכרי. קשות, שם התואר והטעם מלות קשות⁷², וכן יענה עזות (משלי יח כג)⁷³. ויכרם, 71 בנין הפעיל הגורם לעשית הפעולה. מפעיל את הפועל. 72 בדרך קצרה. 73 מלות עזות.

בידי שמים אריא וגנבני. ואמרו רבותי ז"ל³⁸ הכל בידי שמים חוץ רד"ק מצנים ופחים, שנאמר: צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם (משלי כב ה). ויש לנו לשאול למה פחד יעקב מאסון שיקראנו בדרך יותר מהבית, ויש לומר כי הדרך מצוי לפגעים יותר מהבית, כי אריא וגנבני מצויים בדרך ולא בעיר, וצינים פחים יוכל אדם לשמור עצמו בעיר יותר מן הדרך, ועוד כי אינו מצוי בעיר כמו בדרך, ואפילו ממיתה שהיא בידי שמים שתוכל לבא בעיר כמו בדרך, הדרך הוא מקום סכנה יותר לזה ולזה. ויש³⁹ לו לאדם ואפילו הצדיק לשמור עצמו ממקום סכנה ולא ישען בצדקו לומר עושיין לו נס שמא לא יעשו, ואם יעשו ינכו לו מזכיותיו. ומצאו בזה רבותינו ז"ל⁴⁰ סמך בכתוב לא תנסו את ה' אלהיכם (דברים ו טז), וכן מצאנו לשמואל הנביא שאמר: איך אלך ושמע שאול והרגני (שמו"א טז ב), ומפני זה פחד יעקב מלשלו בדרך, ואמר פן יקראנו אסון.

(ה) בתוך הבאים, שלא נבדלו לעצמם לפי שהיו עברים, אלא בתוך שאר הבאים מארץ כנען באו. כי היה הרעב בארץ כנען, ורבו הבאים והם ביניהם.

(ו) ויוסף הוא השליט, והוצרכו אחיו לבא לפניו כי הוא המשביר, ומשביר פועל יוצא לשלישי, מצוה לאנשיו שישברו, ותחלה היו הקונים באים לפניו כי כן צוה הוא שלא ימכרו עד שיבואו לפניו הקונים וישאלו ממנו בתחלה שימכרו להם, וצוה זה בעבור שידע כי אחיו יבואו לקנות תבואה כי הרעב היה בארץ כנען ואם יבואו על כל פנים יתראו אליו וכן עשו.

(ז) וירא יוסף... ויכירם, פירשו רבותי ז"ל⁴¹ שיצא בלא חתימת זקן אבל הם היו בחתימת זקן לפיכך הכירם הוא והם לא. ואפשר שהכירוהו אף על פי שהיה בחתימת זקן לולא שראוהו בגדולה

38 שם. 39 השוה דברי הרד"ק לעיל יב יב. 40 תענית ט א. 41 מוכא קרש"י.

(ז) מאין באתם, הראה להם שאינן מכירים. כי לא שאל להם למה באתם.

רמב"ן (ו) הוא המשביר לכל עם הארץ, איננו ראוי שיהיה השליט על הארץ משנה למלך מצרים מוכר לכל אחד סאה או תרקב⁴⁷ מן התבואה, ולכן נתעוררו בזה רבותינו⁴⁸ ואמרו שצוה לסתום כל האוצרות חוץ מאחד בעת ההיא. ועל דרך הפשט יתכן שהיו באים לפניו מכל הארצות והוא שואל וחוקר עליהם, ומצוה לפקידים תמכרו לאנשי עיר פלוני כך וכך תבואה ממיץ פלוני, והוצרכו בני יעקב לבא לפניו בתוך הבאים מארץ כנען לצוות עליהם כמה ימכרו לארצם, כי הם ראשונים לאשר באו מארץ כנען⁴⁹ והם באו לפניו בעבור כולם.

(ז) וירא יוסף את אחיו ויכירם, מיד שראה אותם הכירם, ופחד אולי יכירוהו, ויתנכר אליהם ששם המצנפת על מצחו וקצת הפנים, ושנה עצמו כמו שנאמר באשת ירכעם קומי נא והשתנית ולא ידעו כי את אשת ירכעם (מ"א יד ב), וכתוב ויהי ככואה והיא מתנכרה (שם פסוק ה), או יהיה ויתנכר בכאן, שהתנכר להם בדבריו שדבר להם קשות ואמר להם ככעס, כאילו לא יבא אדם לפניו לשבר, מאין באתם לפני, ויאמרו מארץ כנען לשבור אוכל, וכאשר הזכירו לו זה אז נתברר לו שהם אחיו באמת. וזה טעם ויכר יוסף, פעם שנית⁵⁰, כי נתוסף לו בהם היכר וידעית אמת. ורש"י כתב נעשה להם כנכריים⁵¹ בדברים לדבר אתם קשות ועל דעתו יהיה ויתנכר, לומר שדבר כאיש נכרי, ואיננו נכון.

47 שלשה קבין, והן חצי סאה. 48 כ"ד צא ו. 49 ראה דברי הרמב"ן להלן סוף פסוק ט. 50 בפסוק ח. 51 החילוק שבין פירוש רש"י ופ"י ב' של רבינו, כי לרש"י ויתנכר, שנעשה להם כנכרי, וע"ז כתב "ואינו נכון", שאין הכרח שהנכרי ידבר קשות, ולפירושו ויתנכר הוא היפוכו של לשון היכר, כלשון ודשנו את המוכת. והיינו שדבר אליהם קשות שלא יכירוהו (כור זהב).

חזקוני (ה) בתוך הבאים, מטמיעין עצמן שלא יכירו בהן כמו שצוה להם אביהם: למה תתראו (פסוק א).

(ו) ויוסף הוא השליט על הארץ, ואעפ"כ הוא המשביר לכל עם הארץ, שהוא בעצמו מקבל את הכסף מכל הבאים, כדי שאם יבואו אחיו יבואו לפניו, ואם אחרים יקבלו את הכסף לא ידע כשיבואו אחיו.

(ז) ויתנכר אליהם, אמר: אם אגלה עצמי להם יאמרו לי אף אתה

ספורנו או כתב ידו. ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו, ולפי שעם היותו שליט היה הוא בעצמו המשביר הוצרכו אחי יוסף לבא אליו ולא לדבר אל עבדיו בלבד.

(ז) ויכירם, שהם אחיו לא שהכיר אחד לאחד. ויתנכר אליהם, שינה טעמו ולא דיבר בענוה כמנהגו. קשות, פן יכירוהו בקול³³.

33 ששינה את קולו, ר"א.

ועוד יש לנאר ע"פ דברי הגמ' ז"מ (ק"ו ע"ג) חשונים ותשעה בעין רעה ואחד בדרך ארץ, והנה עיקר שליחות האחים למזרים לשגור אוכל הימה משום עין הרע,

כפי שאמר להם יעקב למה חמרו ופרשו רש"י למה יהיו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים, וזהו ביאור כפל הלשון ומיהו מן הרעב, וגם לא נמות מחמת עין הרע.

וירא יוסף את אחיו ויכרם ויתנכר אליהם וגו' (מכ. ו)

פירש רש"י (בפסוק ח') ומ"א ויכר יוסף את אחיו כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו ויחם עליהם, והם לא הכירוהו שנפל בידם לנהוג בו אלוהי. מנזאר ברש"י שאע"פ שיוסף דיבר עמהם קשות, לא היה זה משום שהגיעה לידו הודממות להשיב להם על פועלם, אלא הוא ריחם עליהם, ורק מפני שהורגך לעשות

כן התנכר אליהם ודיבר עמם קשות, וכי"כ בצעה"ט זיקש לקבלם כבשר פנים יפות וזה המלאך שנאלו תועה והזכירו, מיד ויתנכר אליהם, ולכך כתוב אח"כ ויכר לשון יסוד. ויתנכר, בגימטריא ע"י הא"ש גבראל. מנזאר יוסף רצה לקבל את אחיו כבשר פנים יפות, ומה שהתנכר אליהם היה זה ע"פ הדיבור.

ויתנכר אליהם וידבר אתם קשות וגו' (שם)

פירש רש"י ועשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות. אולם הרמב"ן פירש ויכרם מיד שראה אותם הכירם ופחד אולי יכירוהו, ויתנכר אליהם ששם המנצפת על מנחו וקצת הפנים ושינה עמלו וכו' ע"ש. וזריך ביאור שהרי מנזאר בגמ' יצמות (פ"ח ע"א) והוצא ברש"י (בפסוק ח') שהטעם שיוסף הכירם הוא משום שהיחם חתומי וקן, אבל הם לא הכירוהו משום שיצא מאתם בלא חתימת וקן ועמה היה בחתימת וקן, וא"כ למה הורגך יוסף להיות את המנצפת על מנחו שלא יכירוהו. ואולי יש לומר שיוסף חשש שמא אע"פ שעתה הוא עם חתימת וקן מ"מ הם יכירוהו, ועל כן הוסיף להתנכר עליהם ע"י המנצפת ושינה עמלו וכו'.

והנה ישנם כמה אופנים להכיר את האדם מלבד הראייה הפשוטה, כשם שמצינו אלל משה רבינו שנאמר (שמות י"ח כ"א) ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת וגו', ואיך יוכל לדעת באנשים שיש בהם את כל המעלות הללו, ופירש שם רש"י ואתה תחזה ברות הקודש שעליך, והיינו שיש אפשרות להכיר אדם לא בראייה טבעית אלא ברות הקודש. וכמו כן יש אפשרות להכיר אדם לא ע"פ מראהו אלא על פי הארת פניו, כמו שנאמר חכמת אדם תאיר פניו. ואכן אם יוסף ואחיו היו אנשים פשוטים לא היה צריך להיות מנצפת על מנחו, ובגוי צוה שיצא בלא חתימת וקן ועמה הוא עם חתימת וקן, שאינו צריך להכירו בראייה פשוטה. אבל אלל יוסף הוצרך

מראהו היו יכולים לראות שהאחים שבני קה היו יכולי גם בראייה שאינה טבעית

ויאמרו איש אל אחיו וגו' הלא אמרתי אליי

בראה לנאר, שכאשר באה פשפשו במעשיהו ברכות (ה' ע"א) אם רואי עליו ישפוש במעשיו שני ומקורה וכו', והיינו מש חטא, ואם קיבל אדם יסו טוון שנכרך לשוב עליו בנ יסורים נאמר כן אלא ומנזאר בדברי הרמב"ן

המורה, שכבד (ריש הל' מן המורה לזעוק ולהו צרה שתבא וכו' ודבר הוא, שבזמן שתבוא צר ידעו הכל שבגלל מעשי וכו' אבל אם לא יזעקו דבר זה ממנהג העוה נקדה נקריה, הרי זו להם להדבק במעשיהו ברות אחרות וכו' הוא עמי בקרי והלכתי ע"ש. מנזאר שאם בעקבות הצרות נכש

א. עיין להלן

הם יעקב למה מתרלו ופירש
יהיו הכל מסתכלין בנס
או ציבור כפל הלשון ומיה מן
גם בראיה שאינה טבעית ע"י ההסתכלות

ואמר איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגוי ויען ראובן
וגוי הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בידד וגוי. (מב. בא-כב)

אופנים להכיר את האדם
יה הפשוטה, כשם שמתני
ונאמר (שמות י"ח כ"א)
עם אנשי חיל יראי אלוקים
ך יוכל לדעת באנשים שיש
ת הללו, ופירש שם רש"י
קודש שעליך, והיינו שיש
לא בראייה טבעית אלא
יש אפשרות להכיר את
על פי הארת פניו, כמו
איר פניו. ואכן אם יוסף
אים לא היה נרץ להיחם
בזה שיאל בלא חתימה
חתימת זקן, ששוב אין
אבל אצל יוסף הנדיק

מתרלו הם היו יכולים לראות שהוא יוסף, ועוד
האמתים שנתנו קה היו יכולים להכיר את יוסף
גם בראיה שאינה טבעית ע"י ההסתכלות

מתרלו הם היו יכולים לראות שהוא יוסף, ועוד
האמתים שנתנו קה היו יכולים להכיר את יוסף
גם בראיה שאינה טבעית ע"י ההסתכלות

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגוי ויען ראובן
וגוי הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בידד וגוי. (מב. בא-כב)

עמי בקרי, ועל זה גופא שאין חורים בשוזה
בעקבות הצרות מקבלים עוגש. וכיון שכל אחד
שבה עליו צרה מחויב לתלות אותה בטטאוי
ולעשות השוזה, אף השבטים כשראו שיקורים
באים עליהם ששדוס כמרגלים והיו אסורים
במשמר ג' ימים, ולאחר מכן נטעו להוריד
את בנימין, על כרחק שהצרות הללו באו על
טטא והתלו לפשפש במעשיהם, אולם לרוב
גדלותם לא מלאו בכל כ"צ השנים שעברו שום
מעשה שיש לתלות בו את הצרות הבאות
עליהם מלבד מכירת יוסף ומהו הסיקוי שיש
עוון בידם במכירת יוסף, וכדאיתא במדרש
לקח טוב (מ"צ כ"א) מלמד שציקשו להם עון
אחר ולא נמלא, שהרי לא זכרו עון אחר.

בראה לנצח, שכאשר באה על האמים צרה זו
פשפשו במעשיהם, כדאיתא בגמ'
ברכות (ה' ע"א) אם רואה אדם שיקורין באין
עליו יפשפש במעשיו שנאמר נחפשה דרכינו
ונקודה וכו', והיינו משום שאין יקורים בלא
טטא, ואם קיבל אדם יקורים ע"כ שיטנו איזה
עוון שנלך לשונו עליו בשוזה, ולא רק לענין
יקורים נאמר כן אלא ה"ה בשאר הצרות.
ומבואר דבריו הרמז"ם שחובה זו היא מן
התורה, שכח (ריש הל' תעניות) מצות עשה
מן התורה לעוק ולהרע בחוצות על כל
צרה שחבא וכו' ודבר זה מדרכי השוזה
הוא, שבזמן שחבא צרה ויעקו עליה וירעו
ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן
וכו' אבל אם לא יעקו ולא ירעו אלא יאמרו
דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו
נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת
להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסוף הצרה
לצות אחרות וכו' הוא שכחוב בתורה והלכתם
עמי בקרי והלכתם עמכם בחמת קרי וכו'
ע"ש. מבואר שאם אינם עושים השוזה
בעקבות הצרות נכשלים בזה שנאמר והלכתם

אבן כ"צ מה הוסוף להם ראובן באומרו
הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בידד,
הרי כבר אמרו בעצמם אבל אשמים אנחנו על
אחינו וגוי, וכן לעיל (פסוק ג') שנאמר וירדו
אחי יוסף פירש רש"י ולא כתב בני יעקב,
מלמד שהיו מתחטטים במכירתו ונתנו לבס
להתנהג עמו באחוס ולפדותו בכל ממון

א. עיי' להלן בסוף הספר הנהגת מרנא הגר"ח מוולאזין בזמן שהלך לגלות.

מאיר הלוי
אחד סיפר שפיר צהימו עדיין לא ירדו
מדין ז"ל העולם כולו היה רחוק
אילו כמו שהיה לפניו אבל היה חם ויהי
שנה עדיין ממנה העולם כמו הדין היה
כלי שמיים, ומקום זה הוא יבנה ויהי
וועלע אז מרוב הישע אם יבנה ויהי
גיוונן אמאל עם אז נאך זה אין יתקבל
ואס דארטין פירע זיך נאך זה אין יתקבל
הישן אינגאנצן אן קיינע שטייט זאל אס
אין ירושלים, ע"כ. אומן יהודי כשר שנת
זאח ממדין לא הבין אס דרבי, וקאן נאך
ז"כ כשזא לירושלים טעם לרות זאל כשר
זבל מדין ז"ל ישב בצרפת, ועיניו ראו אס
העשנה בירושלים.

שיעורי רבנו

ריגש

מאיר הלוי

תקלג

הנהגת מרנא הגר"ח מוולאזין בזמן שהלך לגלותא

בדורות הקודמים היו אנשי מעלה הולכים לגלות ונודדים מעיר לעיר לכפרת עוונות, שחששו שמא עשו טעא שהתחייבו עליו גלות, כן נהגו גדולי עולם הגר"ח, השאגת אריה, רבי חיים מוולאזין ועוד. [להגר"ח מוולאזין היה אס ושמו הגר"ר שמחה ז"ל, והוא שאל אס הגר"ח אס ללכת לגלות, והשיב לו שהוא אינו צריך ללכת לגלות, אבל הרבה גדולים הלכו לגלות לצורך כפרה על עוונותיהם].

ושמעתי ממדין ז"ל שכשהלך מרנא הגר"ח מוולאזין לגלות היה לו בוש כיסוי משונה על ראשו להסתיר אס עצמו כדי שלא יכירוהו, משום שפניו האירו, שהרי חכמת אדם תאיר פניו ואנשים יבינו צראותם פנים קדושות כאלו שהוא גברא רבא ויכבדוהו ולא חועיל לו הגלות, לפיכך הסתיר אס עצמו בצובע משונה. ואס פניו של הגר"ח מוולאזין האירו כל כך, א"א לתאר כיצד האירו פניו של יוסף הדיק שנאמר עליו איש אשר רוח אלקים בו וגו' נבון וחכם וגו'.

דרבו של הגר"ח מוולאזין בגלות היה שכל מקום שהגיע ישב בין פשוטי העם [השלעפערסן] בקרן זיית. פעם אחת כשישב עמהם בשולי בית הכנסת שמע איך שהרב דמחא דן עם דיניו צנוגע לעגונה, ומחין הדין ודברים שזינייהם הבין שהרב עומד

א. שייך לסוף פרשת מקץ.

לטעות בצסקו ולפסוק שלא כדין. הגר"ח לא רצה לגלות לו להדיא אס טעמו, שכן עיניו יחזרו שאינו עם הארץ אלא צקי בהוראה, ומאד שני הלא אינו יכול לשמוק, שאין ענה ואין חכמה ואין תבונה נגד ה'. ודע הגר"ח דיבור המתחיל אחד של תוספות שאס יעיין בו הרב יעמוד על טעמו, לפיכך פנה הגר"ח אל הרב ואמר לו שמעתי שאחס דניס בזה, ופעם למדתי תורה ואני זוכר שיש תוספות במקום אחד שמדבר על אומן ענין, ואולי יש לזה שייכות לנושא שאחס דניס עליו, והראה לו אס התוספות. הרב והדיינים לא ראו לזול ביהודי שמראה להם תוספות ועיינו בזה, ואכן כפי שסבר הגר"ח הם גילו שטעו בצסקו וכמעט פסקו שלא כדין. מיד שאלו היכן אומן יהודי שהיה כאן כאחד השלעפערסן, שבודאי הוא תלמיד חכם מופלג, אולם חפשו אומן ולא מצאוהו, שכן מיד עלה הגר"ח על עגלה היוצאת מן העיר וברח משם.

אדם רבון ה' היה שיכירוהו, ובאמצע הנסיעה תקפו אס הגר"ח אומן כאזים עוים והוכרח לבקש מצעל העגלה שישיבהו אל העיר. בעל העגלה הוצילו אל רב העיר, שכן מי מטפל בכל העניים והמסכנים הרב דמחא, ומיד כשראהו הרב הכיר שזהו אומן יהודי שהראה לו אס התוספות והציל אומן מלפסוק שלא כדין. עסק הרב בצרכי

רפואת הגר"ח ודאג לו עד ששז לאיחוו, ובינתיים בכל אותו זמן ששהה הגר"ח בביתו שאל הרב את הגר"ח את כל שאלותיו בנגלה ובנסתר, והגר"ח הוכרח להשיב לו עליהן ולא יכל להסתיר את ענינו, שהרי חז"ל אמרו כל מה שאומר לך בעל הבית עשה, וקיים הלכה דומה את המדרגות. [א.ה. עיין הקדמת ביאור הגר"א לשי"ע, עמ"ס חז"ל כל מה שאומר לך בעה"צ עשה, כל מקום שנאמר עשה אפי' בדברי סופרים שיעורו לקיים עד

שתלא נפשו ע"ש], אכן סיפר הגר"ח מוולאז'ין שאותו רב מעולם לא שאל אותו מה שמו, והוסיף הגר"ח לומר אדער ער איז א קלוגער, אדער א פרומער, דהיינו אדער ער איז א קלוגער, שמדין שעל זה לא אענה לו, אדער א פרומער שידע שאני לא רוצה לגלות את שמי ואינו רוצה להכריחי לעשות כנגד רצוני. אותו רב היה רבי הירש האליקער זצ"ל רבה של העיר האליק, שהיה תלמיד המגיד ממעזריטש זצ"ל.

שם הרבנים לראות את גדלותו של האדם ע"פ הארת פניו, כן יכולים הצדיקים לראות בראייה רוחנית על אדם שהוא חוטא, וכפי שהיה אצל מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל בזולאז'ין, שהבחין באדם שנכנס לשיבה, ויגיש אליו ושאל אותו מה הנך צריך, והלה השיב לו שהוא צריך לדבר עם אחד הבחורים. שוב שאלו הגר"ח איזה בחור אתה מחפש, והשיב לו הלה אני כבר אסתדר בעצמי, שוב אמר לו הגר"ח אמור לי את מי אתה מחפש ומה הנך רוצה לומר לו ואני אמסור לו, והדרישות של הגר"ח הכעיסו אותו קצת, והשיב ברוגז הנני רוצה לדבר בעצמי עם הבחור, ואתה איך בעל הבית כאן, אמר לו הגר"ח עוד מעט כבר תראה האם אני הבעל הבית פה או לא וספר לו וזרקו מן השיבה.

ולדבר בלימוד להכין את השיעור, ובתוך דבריו שאל אותו הבחור אמנם האורה לא דיצר בדרך ארץ, אצל האם משום כך צריך לזרוק אותו מן השיבה באופן כזה, אמר לו הגר"ח טוב שהזכרתני, כי כפי הנראה אדם זה הלך לבית ר' הערש לייב וצריך לקלוק גם משם, הגר"ח זצ"ל הלך לבית הנצי"צ ואכן מצאו שם וסילקו גם משם, ולאחר מכן שלח לומר לבעל האכסניא שאיחורו שסילקו, באין ברירה לקח האיש בעל עגלה לצאת מן העירה, והי כאשר יצא מן העירה לקח הגר"ח בעל עגלה אחר וצוהו שירדוף אחריו ויאמר לבעל העגלה שמסיע את האיש הוא שהגר"ח צוה להורידו באמצע הדרך.

אחי"ב שאלו את הגר"ח מה פשר הנהגתו התקיפה הלוו, השיב הגר"ח זצ"ל שיסב בבית הנצי"צ ושמע שמשוחח עם אחד העגלונים ושאלו מה חדש בעיירה, האם הגיעו אורחים לעיירה, השיב לו העגלון

לאחר מכן יצא הגר"ח עם אחד הבחורים לדבר איתו בלימוד, דרכו לפני הגדת השיעור שהיה קורא לבחור להתלוות אליו

שיעורי רב
השיעור כמה אנשים, אך גם
קלה שאינו נראה כגון ישיב
הבילות בדרך בני השיעור
אחיו קטנה אך כבדה. [ב
היה חמת רכבת וכדו'
התורה אל העיירה או
למטע בעגלה, והיו בעלי
פונתים להסיע אנשים
ומתנה אל העיירה, ודרכו
היה לצוא לבית הנצי"צ,
חדשות של העיר וולאז'ין
נשע מהעיר], והסביר הו
לא עיר מסחר ומי שמגיע
מבני המקום, או שהוא ו
וידקן כלל בני השיבה
הבילות, שעליהם להצטוי
וכו', וכאשר שמעתי שהו
בין חורה בלא חבילות א
ובדה, התעורר חשדו ו
בחינה קטנה וכבדה,
[ביתאך] ספרי מיונת
להתאים אצל בני הישי
בין זצ"ל אמר שכשמת
לו את המעשה ו

שיעורי רבנו

ויגש

מאיר הלוי

תקלה

ראה שזה פנים של אוכל נבילות וטריפות [כן היה נוסח מרן ז"ל, והגר"ד ז"ל סיפר שהגר"ח אמר שראה שמי וערב על פניו].

לאחר זמן רב אירע שהממין הגר"ח ז"ל בתחנת רכבת בווארשא, והבחין בקבוצת אנשים העומדים ליד אדם שמשמיע להם דברי כפירה, ומתחילה התרחק ממנו הגר"ח כדי שלא ישמע את דבריו, שוב סבר הגר"ח שיש להשתמקו מחשש שהוא יקלקל אנשים. נתקרב הגר"ח אליו ושמע שאומרו אדם מסית להאמין באומרו האיש, ואמר בתוך דבריו מה אהם תמהים הרי מצונו שאף רבי עקיבא טעה שסבר שכן כחיצא הוא משיח, ומיד כששמע זאת הגר"ח, הפסיקו ושאל אומרו ומי אמר שאכן רבי עקיבא טעה אולי באמת לא טעה וכן כחיצא הוא המשיח. הלה התבלבל לרגע וגימגם ואמר איך שייך לומר שהוא לא טעה שהרי בן כחיצא מת. אמר לו הגר"ח א"כ הרי אתה בעצמך מסכים שמי שמת לא יכול להיות משיח, א"כ תמה השיחה ונשתחקו דבריו. לאחר מכן אמר אומרו מסיונר להגר"ח, שהוא אומרו אדם שזרק מן הישיבה לפני כמה שנים צבוסת פנים, והיה יכול לנקום בו ולא עשה כן.

שהגיעו כמה אנשים, אך גם הגיע אדם מחר קצת שאינו נראה כבן ישיבה, ולא הגיע עם הנילות כדרך בני הישיבות אלא עם חבילה אחת קטנה אך כבדה. [בעיירה וולאז'ין לא היתה תחנת רכבת וכדי להגיע מן התחנה הסמוכה אל העיירה או להיפך היה צורך לנסוע בעגלה, והיו בעלי עגלות שזו היתה פונקציה להסיע אנשים אל תחנת הרכבת וממנה אל העיירה, ודרכם של הבעלי עגלות היה לבוא לבית הנה"צ, והיו מספרים לו חדשות של העיר וולאז'ין מי בא לעיר ומי נסע מהעיר], והסביר הגר"ח שוולאז'ין היא לא עיר מסחר ומי שמגיע לשם או שהוא אחד מבני המקום, או שהוא מגיע ללמוד בישיבה, ודרך כלל בני הישיבה מגיעים עם הרבה חבילות, שעליהם להצטייד עם כרים וכסמות וכי', וכאשר שמעתי שהגיע אחד שאינו נראה כבן חורה בלא חבילות אך חבילה אחת קטנה וכבדה, התעורר חשדו וחשבתי מה יכול להיות בחבילה קטנה וכבדה, בעל כרחך שהם [צ'יכלאך] ספרי מנינות והוא מסיונר ורואה להפיץ אל בני הישיבה, ולפיכך גירשו.

מרן ז"ל אמר שכשמרן הגר"ח ז"ל סיפר לו את המעשה הנ"ל אמר שכשראהו

שחלף נפשו ע"ש. מן סיפור הגר"ח מוולאז'ין שאומרו רב מעולם לא שמע על אדם כזה שמו, והוסף הגר"ח לומר לחשי עם אדם כקלוגער, לחשי פרומער, דהיינו לחשי עם אדם אחר א קלוגער, שממין שכל זה לא חסרה לו אדם שמי ואינו רואה להביא לידי אדם רבני. אומרו רב היה רבי יהושע האלקנה ז"ל רבה של העיר האלקנה, שהיה מלמד המדרג ומשורר עם ז"ל.

ולדבר בלימוד להבין את השיעור, ובמקן דבריו שאל אותו הבחור אומרו האומרו לא דיבר בדרך ארץ, אלא האם משום כך נזקק לזרוק אומרו מן הישיבה באופן זה, אמר לו הגר"ח טוב שהזכרתינו, כי כפי הנראה אדם זה הלך לבית ר' הערש לייב וזקן לעולם עם משם, הגר"ח ז"ל הלך לבית הנה"צ וזקן מלאו עם וסילקו גם משם, ולאחר מכן שם לומר לבעל האכסניא שאורשו סילקו, נשף ברירה לקח האיש בעל עגלה ללכת עם העירה, והיה כאשר יצא מן העירה לקח הגר"ח בעל העגלה שמקוץ את האיש ההוא ויאמר לבעל העגלה שחוקע את האיש ההוא שהגר"ח רואה להורידו בחלוקה הדך.

אח"כ שאלו את הגר"ח מה ספר הנה"ש התקיימה הלוא, השיב הגר"ח עם אדם יושב בבית הנה"צ ושמע שמתוה עם אדם יסגלתיים והואלו מה אדם כשיירה האם ביטו אורחים לפיירה, השיב לו הענין